

Kohtuasi C-262/21 PPU

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

23. aprill 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Korkein oikeus (Soome kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

23. aprill 2021

Kaebuse esitaja:

A

Vastustaja:

B

K O R K E I N O I K E U S [S O O M E K Ö R G E I M K O H U S]
O T S U S [. . .] 1 (1 5)

[...]

Kuupäev: 23. aprill 2021

Number: 615

KAEBUSE ESITAJA: A

VASTUSTAJA: B

KOHTUVAIDLUS: lapse tagasitoomine Haagi konventsiooni alusel

Eelotsusetaotlus Euroopa Liidu Kohtule

KIIRENDATUD MENETLUSE KOHALDAMISE TAOTLUS

Korkein oikeus (Soome kõrgeim kohus) taotleb, et käesoleva eelotsusetaotluse suhtes kohaldataks Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 alusel kiirendatud eelotsusemenetlust. Asjaolusid, mis kiirendatud menetluse kohaldamist õigustavad, on üksikasjalikult kirjeldatud kaaskirjas.

KORKEIN OIKEUSE (SOOME KÕRGEIM KOHUS) OTSUS

Vaidluse ese

- 1 Käesolev kohtuasi puudutab Haagis 25. oktoobril 1980 sõlmitud lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni (Recueil des traités des Nations unies, 1343. kd, nr 22514; edaspidi „1980. aasta Haagi konventsioon“) alusel esitatud nõuet, et üks Soome viidud laps toodaks tagasi Rootsi, kus on tema harilik viibimiskoht. Käsitletaval juhul tuleb lahendada küsimus, kas lapse äraviimise või kinnihoidmise võib kvalifitseerida ebaseaduslikuks, kui üks vanematest viis lapse teise vanema loata tema hariliku viibimiskoha riigist liidu teise liikmesriiki pärast seda, kui hariliku viibimiskoha sisserändeasutus leidis, et last ja kõnesolevat vanemat puudutavad varjupaigataotlused tuleb vaadata läbi [lk 2] selles teises liikmesriigis. Kohtuasja lahendamisel tuleb paralleelselt arvesse võtta kahte erinevat süsteemi, mis põhinevad liidu liikmesriikide koostööl ja vastastikusel usaldusel. Tekib küsimusi, kuidas tõlgendada nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, (edaspidi „edaspidi Brüsseli IIa määrus“) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrust (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (edaspidi „Dublini III määrus“).

Asjakohased faktilised asjaolud

Vaidluse taust

- 2 Kaks Iraani kodanikku, nimelt A (edaspidi „isa“) ja B (edaspidi „ema“) elasid esialgu, alates 2016. aastast Soomes ja seejärel alates 2019. aasta maikuust Rootsis. Elamisloa alusel, mis oli antud välja isale kui töötajale, anti emale perekondlike sidemete tõttu välja Soome elamisluba ajavahemikuks 2017. aasta 28. detsembrist kuni 2017. aasta 27. detsembrini 2021 ning Rootsi elamisluba ajavahemikuks 2019. aasta 11. märtsist kuni 2020. aasta 16. septembrini.
- 3 Menetlusosaliste ühine laps C (edaspidi „laps“) sündis 5. septembril 2019 Rootsis. Lapse harilik viibimiskoht oli Rootsis ja hooldusõigus kuulus korraga mõlemale vanemale. Rootsi ametiasutuste 11. novembri 2019. aasta otsustega (mis jäeti halduskohtu 17. jaanuari 2020. aasta kohtuotsusega muutmata) kandsid ametiasutused lapse eest hoolt ja paigutasid ta koos emaga ühte varjupaika.

- 4 Isa taotles 21. novembril 2019 lapsele Rootsis elamisluba isa-lapse perekondliku sideme tõttu. 4. detsembril 2019 taotles ema lapsele Rootsis elamisluba.
- 5 Ema esitas 7. augustil 2020 Rootsis varjupaigataotluse enda ja lapse eest, mida ta põhjendas isa koduvägivallaga tema suhtes ning vägivallaähvardustega au nimel, mis olid seotud isa perega Iraanis. Rootsi sisserändeasutus (Migrationsverket) jättis 27. oktoobri 2020. aasta otsustega ema ja lapse varjupaigataotlused vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, jättis rahuldamata elamisloa taotluse, mille isa lapse eest perekondliku sideme tõttu esitas ning viis otsekohe täitmisele pööratavate otsustega ema ja lapse Dublini III määruse artikli 29 lõike 1 alusel üle Soome. Soome kinnitas 27. augustil 2020, et tema vastutab ema ja lapse varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastavalt Dublini III määruse artikli 12 lõikele [lk 3] 3. Ema ja laps viidi Soome üle 24. novembril 2020. 11. jaanuaril 2021 palus ema Soomelt endale ja oma lapsele varjupaika. Maahanmuuttovirasto (riiklik sisserändeamet) võttis 26. märtsil 2021 emalt ära elamisloa, mis talle oli varem Soomes antud. Varjupaigataotluse läbivaatamine on alles pooleli.
- 6 Isa esitas 7. detsembril 2020 kaebuse Rootsi sisserändeasutuse 27. oktoobri 2020. aasta otsuse peale, mis puudutas elamisluba perekondliku sideme tõttu ja lapse üleviimist Soome. Halduskohus (migrationsdomstolen – sisserändeasju arutav halduskohus), kellele see kaebus esitati, tühistas 21. detsembri 2020. aasta kohtuotsusega sisserändeasutuse otsused ja suunas asja sellele ametiasutusele tagasi uue otsuse tegemiseks, sest lapse isa ei olnud menetluses ära kuulatud. Rootsi sisserändeasutus lõpetas siis, kui laps oli Rootsi territooriumilt lahkunud, 29. detsembri 2020. aasta otsusega last puudutavate nende asjade menetlemise, mis oli selles asutuses pooleli, sh varjupaigataotlus, mille ema oli lapse eest esitanud. Selle otsuse peale esitati halduskohtule kaebus 19. jaanuaril 2021. Halduskohus lükkas 6. aprilli 2021. aasta kohtuotsusega tagasi nõuded, milles paluti eelkõige teha kohtumäärus, millega kohustatakse andma lapsele välja elamisluba perekondliku sideme tõttu ja tooma teda tagasi Rootsi Dublini III määruse alusel.
- 7 Isa taotles 5. jaanuaril 2021 Rootsi sisserändeasutuselt uuesti elamisluba perekondliku sideme tõttu. Selle taotluse läbivaatamine on pooleli.
- 8 Paralleelselt sellega on Rootsis pooleli menetlus, milles arutatakse menetlusosaliste vaidlust, mis puudutab hooldusõigust lapse suhtes. Rootsi esimese astme kohus (Västmanlands tingsrätt (Västmanlandi esimese astme kohus, Rootsi)) säilitas esialgse õiguskaitse korras 2020. aasta novembris tehtud määrusega lapse mõlema vanema ühise hooldusõiguse. Lapse ema vaidleb vastu, et pärast lapse üleviimist Soome ei allu asi enam sellele kohtule. Asja arutamine on pooleli.
- 9 Isa esitas 21. detsembril 2020 Helsingin hovioikeusele (Helsingi apellatsioonikohus, Soome) kaebuse, milles palus teha kohtumääruse, millega antaks korraldus menetlusosaliste ühine laps otsekohe tema hariliku viibimiskoha

riiki, st Rootsi tagasi tuua. Ema nõudis esimese võimalusena, et kaebus tunnistataks vastuvõetamatuks, ja teise võimalusena, et see jäetaks rahuldamata.

- 10 Rootsi sisserrändeasutus märkis oma 26. jaanuari 2021. aasta dokumendis, mille ta Helsingin hovioikeusele (Helsingi apellatsioonikohus) edastas, et ei lapsel ega emal ei ole Rootsis kehtivat elamisluba ega õigust Rootsi territooriumile siseneda või seal elada. [lk 4]

Helsingin hovioikeuse (Helsingi apellatsioonikohus) 25. veebruari 2021. aasta kohtuotsus

- 11 Helsingin hovioikeus (Helsingi apellatsioonikohus) jättis lapse tagasitoomise nõude rahuldamata. Nimetatud kohtu sõnul ei saa selles asjas asuda seisukohale, et ema viis lapse tema hariliku viibimiskoha riigist ebaseaduslikult minema. Lapse ema oli Rootsis elamise ajal sõnaselgelt endale ja lapsele Rootsilt varjupaika taotlenud. Ema oli esitanud oma nõude, et hooldusõigus lapse suhtes määrataks ainult talle, 2. septembril 2020 – kuupäev, mil Rootsi sisserrändeasutus oli talle juba teatanud, et tema ja lapse varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutab Soome. See näitab, et emal ei olnud kavatsust muuta lapse harilikku viibimiskohta nii, et see mõjutaks rahvusvahelist kohtualluvust hooldusõiguse menetlustes.
- 12 Helsingin hovioikeuse (Helsingi apellatsioonikohus) hinnangul ei saa ka asuda seisukohale, et lapse kinnihoidmine on ebaseaduslik, kuigi Rootsi halduskohus on hiljem tühistanud Rootsi sisserrändeasutuse otsuse ja suunanud asja tagasi sellele asutusele uue otsuse tegemiseks ning lapse isa ei ole andnud oma nõusolekut lapse elamiseks Soomes. Hovioikeus (apellatsioonikohus) leidis, et emal oli õigus tugineda Rootsi sisserrändeasutuse edastatud teabele, mille kohaselt on otsus otsekohe täitmisele pööratav, teabele selle kohta, missugused on lapse Rootsi territooriumile sisenemise piirangud, ja teabele, et lapse varjupaigataotlus vaadatakse läbi Soomes. Ei olnud ka põhjust järeldada, et ema oli varjupaika käsitlevaid õigusnorme kuritarvitanud.

Korkein oikeusele (Soome kõrgeim kohus) esitatud kassatsioonkaebus

- 13 Isa palub oma kassatsioonkaebuses teha lahend, millega antaks korraldus menetlusosaliste ühine laps viivitamatult tema hariliku viibimiskoha riiki Rootsi tagasi tuua.
- 14 Ema oma vastuses palub jätta kassatsioonkaebus rahuldamata.

Õigusnormid

Lapse tagasitoomine

1980. aasta Haagi konventsioon

- 15 1980. aasta Haagi konventsiooni artikkel 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Konventsiooni eesmärk on tagada: [lk 5]

a) lepinguosalisel riiki õigusvastaselt viidud või lepinguosalisel riigis õigusvastaselt kinni hoitava lapse viivitamatu tagastamine [...]“

16 Konventsiooni artiklis 3 on sätestatud:

„Lapse äraviimine või kinnihoidmine on õigusvastane, kui:

a) sellega rikutakse ühis- või ainuhooldusõigust, mis oli antud isikule, asutusele või muule organile selle riigi õiguse alusel, kus oli lapse harilik viibimiskoht enne äraviimist või kinnihoidmist, ning

b) äraviimise või kinnihoidmise ajal teostati ühis- või ainuhooldusõigust või seda oleks tehtud, kui last ei oleks ära viidud ega kinni hoitud.“

17 Konventsiooni artikkel 13 on sõnastatud järgmiselt:

„[...] avalduse saanud riigi kohtul või haldusorganil [ei ole] kohustust anda korraldus lapse tagastamise kohta, kui lapse tagastamisele vastu olev isik, asutus või muu organ tuvastab, et:

[...]

b) valitseb tõsine oht, et lapse tagastamine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil panna lapse talumatusse olukorda. [...]“

18 Konventsiooni artiklis 20 on nähtud ette:

„Lapse tagastamisest artikli 12 alusel võib keelduda, kui lapse tagastamist ei võimalda avalduse saanud riigi inimõiguste ja põhivabaduste kaitse põhimõtted.“

Liidu õigus

19 Brüsseli IIa määruse põhjendus 17 on sõnastatud järgmiselt:

„Lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral tuleks viivitamatult saavutada lapse tagastamine ja sel eesmärgil kohaldatakse jätkuvalt 25. oktoobri 1980. aasta Haagi konventsiooni, mida täiendavad käesoleva määruse sätted, eriti artikkel 11. [...]“ [lk 6]

20 Selle määruse põhjenduses 33 on märgitud:

„Käesolevas määruses tunnustatakse põhiõigusi ja peetakse kinni Euroopa Liidu põhiõiguste harta põhimõtetest. Eeskätt püütakse sellega tagada lapse põhiõiguste austamist, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 24“

21 Selle määruse artikli 2 punktis 11 on nähtud ette, et lapse äraviimine või kinnipidamine on ebaseaduslik, kui:

„a) sellega rikutakse kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud eestkosteõigust [mõiste „eestkosteõigus“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „hooldusõigus“] liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas [mõiste „alaline elukoht“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „harilik viibimiskoht“] vahetult enne äraviimist või kinnipidamist; ning

b) seda hooldusõigust teostati tegelikult äraviimise või kinnipidamise ajal üksi või ühiselt või seda oleks teostatud, kui äraviimist või kinnipidamist ei oleks toimunud. Hooldusõigust loetakse ühiselt teostatavaks, kui vastavalt kohtuotsusele või seaduse alusel ei saa üks vanemliku vastutuse kandja ilma teise vanemliku vastutuse kandja nõusolekuta otsustada lapse elukohta.“

22 Selle määruse artikli 11 lõikes 4 on sätestatud:

„Kohus ei saa keelduda lapse tagasitoomisest 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13b alusel, kui ta on kindlaks teinud, et lapse kaitseks pärast tema tagasitoomist on tehtud piisavad korraldused.“

23 Liidu põhiõiguste harta artikli 24 lõigetes 2 ja 3 on nähtud ette:

„Kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse huvid.

Igal lapsel on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus.“

Riigisisene õigus

24 Lapse tagasitoomist reguleerib seadus, mis käsitleb hooldusõigust lapse suhtes ja suhtlusõigust (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)). Selle seaduse sätted vastavad 1980. aasta Haagi konventsiooni sätetele.

25 Seadusega 186/1994 muudetud seaduse, mis käsitleb hooldusõigust lapse suhtes ja suhtlusõigust, § 30 kohaselt tuleb anda korraldus tuua otsekohe tagasi Soomes viibiv laps, kes viidi ebaseaduslikult ära riigist, kus oli tema harilik viibimiskoht, või keda hoitakse ebaseaduslikult kinni, kui lapse harilik viibimiskoht vahetult enne äraviimist või kinnihoidmist oli riigis, mis on 25. oktoobri 1980. aasta lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise [lk 7] rahvusvahelise Haagi konventsiooni (Haagi konventsioon) osalisriik.

26 Seadusega 186/1994 muudetud seaduse, mis käsitleb hooldusõigust lapse suhtes ja suhtlusõigust, § 32 lõike 1 järgi loetakse lapse äraviimist või kinnihoidmist ebaseaduslikuks, kui:

a) sellega rikutakse ühis- või ainuhooldusõigust, mis oli antud isikule, asutusele või muule organile selle riigi õiguse alusel, kus oli lapse harilik viibimiskoht enne äraviimist või kinnihoidmist; ning

b) äraviimise või kinnihoidmise ajal teostati ühis- või ainuhooldusõigust või seda oleks tehtud, kui last ei oleks ära viidud ega kinni hoitud.“

- 27 Seadusega 186/1994 muudetud seaduse, mis käsitleb hooldusõigust lapse suhtes ja suhtlusõigust, § 34 käsitleb keeldumisaluseid. Selle sätte kohaselt võib lapse tagasitoomise nõude jätta rahuldamata, kui:

[...]

2) valitseb tõsine oht, et lapse tagastamine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil panna lapse talumatusse olukorda; [...]

Kui lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema äraviimist või kinnihoidmist oli Brüsseli IIa määruse artikli 2 punktis 3 silmas peetud liikmesriigis, kohaldatakse lapse tagasitoomise nõude rahuldamata jätmise suhtes eespool, esimese lõigu punktis 2 sätestatu alusel ka selle määruse artikli 11 lõiget 4.

Varjupaigataotleja üleviimine vastutavasse liikmesriiki

Liidu õigus

- 28 Dublini III määruse (nr 604/2013) artikli 12 lõige 3 on sõnastatud järgmiselt:

„[...]

3. Kui taotlejal on mitu kehtivat elamisloa või viisat, mille on välja andnud erinevad liikmesriigid, vastutavad liikmesriigid rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest järgmises järjestuses:

a) liikmesriik, kes andis välja pikima kehtivusajaga elamisloa, [...]

- 29 Selle määruse artiklis 29 on nähtud üleviimiste osas ette:

„1. Palve esitanud liikmesriik annab taotleja või muu artikli 18 lõike 1 punktis c või d osutatud isiku pärast asjaomaste liikmesriikide omavahelist nõupidamist vastutavale liikmesriigile üle [lk 8] kooskõlas oma riigi õigusega esimesel võimalusel ja hiljemalt kuue kuu jooksul ajast, mil teine liikmesriik rahuldab vastuvõtmis- või tagasivõtmispalve või tehti lõplik otsus vaidlustamise või uuesti läbi vaatamise suhtes, kui sellel oli peatav toime vastavalt artikli 27 lõikele 3. [...]

Riigisisene kohtupraktika

- 30 Soome kõrgeim kohus ei ole kunagi varem pidanud tegema otsust asjas, mis puudutab lapse tagasitoomist ja milles oleks olnud vaja hinnata, kas Dublini III määruse alusel teises liikmesriigis tehtud otsus varjupaigataotluse läbivaatamise üleviimise küsimuses toob kaasa selle, et lapse äraviimist sellest liikmesriigist või tema kinnihoidmist ei tohiks pidada 1980. aasta Haagi konventsioonist või Brüsseli IIIa määrusest lähtudes ebaseaduslikuks.

- 31 Soome kõrgeim kohus käsitles põhimõttelises otsuses KKO 2016 :65 üht asja, milles niisuguse lapse isa, kelle vanematele kuulus ühine isikuhooldusõigus, oli viinud selle lapse ebaseaduslikult Soome. Isale ja lapsele anti seejärel Soomes varjupaik ja pagulasseisund Soomes. Lapse ema oli palunud lapse tema hariliku viibimiskoha riiki, Valgevenesse 1980. aasta Haagi konventsiooni alusel tagasi tuua. Soome kõrgeim kohus leidis, et lapsele antud varjupaik ei kujutanud endast iseenesest põhjust jätta Haagi konventsioonis ette nähtud tagasitoomiskohustus kohaldamata, sest tagasitoomist tuleb hinnata Haagi konventsioonist tulenevate keeldumisaluste põhjal, võttes arvesse lapse huve. Tagasitoomise takistust ei esinenud.
- 32 Korkein hallinto-oikeuse (Soome kõrgeim halduskohus) põhimõttelisest otsusest KHO 2016 :168 ilmneb, et riigisisised asutused jätsid rahuldamata lapse elamisloa pikendamise taotluse, mille isa oli perekondliku sideme tõttu esitanud. Selle otsuse järgi puudutab elamisluba lapse võimalust elada Soomes. Lapse harilikku viibimiskohta või hariliku viibimiskoha riiki ei saa kindlaks määrata elamisluba, selle kindlaksmääramine kuulub nende isikute otsustuspädevusse, kellel on lapse suhtes isikuhooldusõigus, nagu on nähtud ette seaduses, mis käsitleb hooldusõigust lapse suhtes ja suhtlusõigust. Liikmesriigi kohtud, kes arutasid hooldusõigust lapse suhtes ja tema hariliku viibimiskoha küsimust, leidsid, et hooldusõigus tema suhtes kuulub ühiselt mõlemale vanemale ja et ta elab oma isaga. Pärast seda, kui ema oli viinud lapse ilma loata Soomest Venemaale, andis Venemaa kohus, kes arutas lapse tagasitoomise küsimust, 1980. aasta Haagi konventsiooni alusel korralduse laps tema harilikku viibimiskohta Soome tagasi tuua. [lk 9]
- 33 Eespool nimetatud kohtuotsustes ei kohaldata ei Brüsseli IIa määrust ega Dublini III määrust. Kohtuotsuses KKO 2016 :65 ei omistatud lapse tagasitoomise küsimust hinnates märkimisväärset tähtsust lapse varjupaika puudutavale otsusele. Kohtuotsuses KHO 2016 :168 hinnati lapse elamisloa küsimust eraldi lapse hariliku viibimiskoha ja tagasitoomise küsimusest.

Eelotsusetaotluse esitamise vajadus

- 34 Soome kõrgeim kohus peab tegema otsuse lapse tagastamise küsimuses asjaoludel, mis on esitatud eespool punktis 1. Vahetult enne väidetavat ebaseaduslikku äraviimist oli lapse hariliku viibimiskoha riigiks Rootsi. Ema väidab Soome kõrgeimas kohtus, et Soomest sai lapse hariliku viibimiskoha riik hiljemalt hetkel, mil Rootsi sisserändeasutus teatas, et sellel lapsel ei ole õigust Rootsi siseneda ega elada Rootsis, kus tema varjupaigatoimik on aegunud. Siinne kohus tõdeb, et ta ei pea praegu lahendama kohtupraktikas sageli käsitletud küsimust, kas elukoht muutus harilikku viibimiskohta arvestades. Ta peab lahendama mitu küsimust, mis sõltuvad Brüsseli IIa määruse tõlgendusest, olukorras, kus laps viidi oma hariliku viibimiskoha riigist Rootsist ära Dublini III määruse alusel tehtud otsuse tõttu, mille kohaselt läks varjupaigataotluse läbivaatamise vastutus üle Soomele. Niipalju kui on teada siinsele kohtule, ei ole

Euroopa Kohus veel kunagi oma kohtupraktikas seisukohta võtnud niisugustes tõlgendamisküsimustes.

- 35 Kõigepealt tekib käsitletaval juhul küsimus, kas üldse on tegemist lapse ebaseadusliku äraviimisega Brüsseli IIa määruse artikli 2 punkti 11 ja 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 3 tähenduses. Ema ja lapse lahkumise Rootsist ja nende tuleku Soome põhjustasid Rootsi sisserändeasutuse esitatud palve ja tema otsus liikmesriigi kohta, kes on Dublini III määruse artikli 12 lõike 3 punkti a, artikli 18 lõike 1 ja artikli 29 lõike 1 kohaselt pädev varjupaigataotlust läbi vaatama, ning asjaolu, et Soome sisserändeasutus rahuldab selle palve. Rootsi sisserändeasutuse (27. oktoobri 2020. aasta) otsus asja läbivaatamise üleviimise kohta tähendas, et ema Rootsist esitatud last puudutav varjupaigataotlus aegus, ning see otsus sisaldas otsuseid, et jäetakse rahuldamata need last puudutavad perekondlike sidemete tõttu esitatud elamisloa taotlused, mille isa ja ema kumbki esitasid. Rootsi sisserändeasutuse otsus oli kohe täitmisele pööratav ning sel põhjusel ei olnud ei emal ega lapsel enam õigust Rootsist elada. Et on selge ega ole ka vaieldud vastu, et emal oli Soomes pikem elamisõigus kui Rootsist, tegutses ta õigesti, kui asja käsitleda Dublini III määrusega loodud süsteemi vaatevinklist. Kui asjale nii läheneda, ei ole selles asjas tegemist mingi lapse ebaseadusliku äraviimisega 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 3 [lk 10] ja Brüsseli IIa määruse artikli 2 punkti 11 tähenduses.
- 36 Lapse isa sõnul kasutas ema käsitletaval juhul varjupaigamenetlust siiski muudel eesmärkidel kui need, milleks see menetlus mõeldud on, ega küsinud isa nõusolekut lapse Rootsist Soome viimiseks. Kui asja käsitleda lapseröövi käsitlevates 1980. aasta Haagi konventsioonis ja Brüsseli IIa määruses sätestatud lähtudes, viidi laps, kellel kahel vanemal oli ühine isikuhooldusõigus, tema hariliku viibimiskoha riigist Rootsist ära ebaseaduslikult.
- 37 Kui asuda seisukohale – nagu on märgitud punktis 35 eespool –, et tegemist ei olnud lapse ebaseadusliku äraviimisega, tuleb hinnata, kas tegemist on lapse ebaseadusliku kinnipidamisega 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 3 ja Brüsseli IIa määruse artikli 2 punkti 11 tähenduses, sest Rootsi halduskohus tühistas hiljem (21. detsembril 2020) Rootsi sisserändeasutuse otsuse viia lapse varjupaigataotluste läbivaatamine üle Soome, tunnistada ema Rootsist esitatud varjupaigataotlused aegunuks ja jätta rahuldamata elamisloataotlused, mille isa ja ema olid Rootsist esitanud. Rootsi ametiasutustelt saadud teabest ilmneb siiski, et lapsel ja lapse emal ei ole selles olukorras ikka veel õigust minna Rootsi ja seal elada. Kui see asjaolu leitakse olevat asjakohane, ei ole tegemist lapse ebaseadusliku kinnihoidmisega.
- 38 Kui 1980. aasta Haagi konventsiooni ja Brüsseli IIa määruse eespool viidatud sätteid tõlgendada koostoimes Dublini III määruse varjupaigataotluse läbivaatamise üleviimist käsitlevate sätetega nii, et tegemist on lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmisega, tuleb veel analüüsida, kas on olemas takistus, mis ei võimalda last tagasi tuua. Ema tugineb 1980. aasta Haagi

konventsiooni artikli 13 esimese lõigu punktile b ja artiklile 20 kui sätetele, mis ei võimalda käsitletaval juhul last tagasi tuua.

- 39 Kohtuasja materjalidest ilmneb, et Rootsi ametiasutused on kandnud lapse eest hoolt umbes ajast, mil ta oli kahekuune, ning paigutanud ta koos emaga ühte varjupaika. Hoolekandeotsus kehtis kuni 2020. aasta novembrikuuni. Kohtuasja materjalidest nähtub, et selle hoolekande põhjus oli koduvägivald, mille all ema kannatas. Sel põhjusel tuleb käsitletaval juhul analüüsida küsimust, kas seda liiki hoolekanne ja lapse varjupaika paigutamine kujutab endast takistust 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 esimese lõigu punkti b tähenduses sellepärast, et koduvägivalla tõttu, mille all ema kannatas, võib lapse tagasitoomine kujutada endast füüsiliste või psüühiliste kannatuste ohtu temale [lk 11] või asetada ta muul viisil talumatusse olukorda. Niisuguse takistuse muudab siiski suhteliseks asjaolu, et Rootsi ametiasutused olid lapse eest hoolt kandmise meetmete ja tema varjupaika paigutamise juba varem teinud piisavad korraldused lapse kaitse tagamiseks Brüsseli IIa määruse artikli 11 lõike 4 tähenduses. Käsitletaval juhul ei ole mingit alust arvata, et pärast lapse Rootsi tagasitoomist ei ole võimalik niisuguseid korraldusi teha.
- 40 Oletatava koduvägivallaga seotud keeldumisaluse küsimus on käesolevasse eelotsusetaotlusesse lisatud sellepärast, et ka seda tuleb lapse tagasitoomise hindamisel hinnata, ehkki siinsel kohtul ei ole eriti kahtlusi osas, mis puudutab tõsise ohu olemasolul rajaneva keeldumisaluse kohaldamise läve, ega ka küsimuses, kas Rootsi saab teha piisavad korraldused lapse kaitseks.
- 41 Veel tuleb hinnata lapse tagasitoomise takistuste küsimust, tehes selgeks, kas talumatu olukord 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 esimese lõigu punkti b tähenduses võib tekkida seetõttu, et lapsel, kelle tagasitoomise korraldus antakse, või tema emal, kes tema eest põhiliselt hoolitses, ei ole ei kehtivat elamisluba ega õigust siseneda riiki, kuhu laps kohustatakse tagasi tooma. Kui rinnalaps, kes praegu on umbes pooleteiseaastane, elas Rootsis, hoolitses tema eest peamiselt ema ning ema hoolitses lapse eest edasi ka varjupaigas, kuhu ta umbes kahekuiselt paigutati. Asjaolu, et lapsel on perekondliku sideme tõttu Rootsis õigus saada elamisluba oma isa elamisloa alusel, ei ole selle hindamisel, kas olukord on talumatu, tingimata määrava tähtsusega.
- 42 Kui 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 esimese lõigu punkti b tuleb nendel asjaoludel tõlgendada nii, et lapse tagasitoomine Rootsi asetaks ta talumatusse olukorda, tuleb käesolevas kohtuasjas veel hinnata, mida tuleb mõista lapse kaitseks pärast tema tagasitoomist tehtud piisavate korralduste all Brüsseli IIa määruse artikli 11 lõike 4 tähenduses. Kas mõistet „piisavad korraldused“ saab lapse huve arvestades tõlgendada nii, et liikmesriigi asutustel on positiivne kohustus tagada lisaks lapsele ka emale õigus siseneda riiki ja seal elada, et korraldada isiklik hoolitsemine lapse eest ja hooldusõigus tema suhtes kuni nende hooldusõigust, suhtlusõigust ja elukohta puudutavate kohtumenetluste lõpuleviimiseni, mis on praegu kõnesolevas liikmesriigis pooleli[?] Mis puudutab Brüsseli IIa määruse süsteemi, siis sellest ei ilmne ka selgelt, kas lapse võimaliku

tagasitoomise korral peab liikmesriik, kes lapse üle annab, liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõtte kohaselt eeldama, et lapse hariliku viibimiskoha liikmesriik täidab neid kohustusi, või on vaja [lk 12] küsida hariliku viibimiskoha riigi asutustelt täpsustusi meetmete kohta, mis lapse huvide kaitseks tõesti võetakse.

- 43 Kas juhul, kui lapse hariliku viibimiskoha riigil ei ole tema tagasitoomise korral Brüsseli IIa määruse artikli 11 lõike 4 kohaselt teha eespool nimetatud korraldusi selle lapse kaitse tagamiseks pärast tema tagasitoomist, tuleks lapse huvide põhimõtet tõlgendada nii, et lapse tagasitoomist ei saa käsitada nii, et see on kooskõlas inimõiguste ja põhivabaduste kaitset puudutavate aluspõhimõtetega, nagu on nõutud 1980. aasta Haagi konventsiooni artiklis 20, ning seepärast tuleb tagasitoomisest keelduda[?] Seda küsimust on vaja hinnata põhiõiguste harta artikli 24 lõigetest 2 ja 3 lähtudes. Selleks tuleb nimetatud hindamise raames kaaluda lapse huve kui üldpõhimõtet ja eelkõige tähtsust, mis on selle hindamise raames lapse õigusel isiklikele suhetele ja otsesele kontaktile oma mõlema vanemaga.
- 44 Artiklis 20 sätestatud keeldumisaluse küsimus lisati eelotsusetaotlusesse seepärast, et tegemist on sättega, millele ema on tuginenud; sinne kohus täpsustab siiski, et tal ei ole ka eriti kahtlust selle sätte kohaldatavuse küsimuses.
- 45 Vastused eespool nimetatud tõlgendamisküsimustele on hädavajalikud selleks, et lahendada vaidlus põhikohtuasjas, mida sinne kohus arutab.

Eelotsuse küsimused

- 46 Soome kõrgeim kohus, olles andnud menetlusosalistele võimaluse esitada oma seisukohad eelotsusetaotluse sisu kohta, otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Liidu Kohtule allpool toodud eelotsuse küsimused.

1. Kas nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (edaspidi „Brüsseli IIa määrus“) artikli 2 punkti 11, mis käsitleb lapse ebaseaduslikku äraviimist, tuleb tõlgendada nii, et sellele kvalifikatsioonile vastab olukord, kus üks vanematest viib lapse teise vanema nõusolekuta lapse hariliku viibimiskoha riigist teise liikmesriiki, mis on liikmesriik, kes on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 604/2013 (edaspidi „Dublini III määrus“) alusel ametiasutuse tehtud üleviimisotsuse kohaselt vastutav liikmesriik? [lk 13]

2. Kas juhul, kui vastus esimesele küsimusele on eitav, tuleb Brüsseli IIa määruse artikli 2 punkti 11, mis käsitleb lapse ebaseaduslikku kinnihoidmist, tõlgendada nii, et sellele kvalifikatsioonile vastab olukord, kus lapse hariliku viibimiskoha liikmesriigi kohus tühistas ametiasutuse otsuse asja läbivaatamise üleviimise kohta, kuid lapsel, kelle tagasitoomise

korraldus antakse, ei ole hariliku viibimiskoha riigis enam kehtivat elamisluba, ega õigust kõnesolevasse riiki siseneda või seal elada?

3. Kas juhul, kui võttes arvesse vastust esimesele ja teisele küsimusele, tuleb Brüsseli IIa määrust tõlgendada nii, et tegemist on lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmisega ning et ta tuleb seega oma hariliku viibimiskoha riiki tagasi saata, on 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 esimese lõigu punkti b vaja tõlgendada nii, et see ei võimalda last tagasi tuua kas:

i) sel põhjusel, et on tõsine oht selle sätte tähenduses, et niisuguse rinnalapse tagasitoomine, kelle eest ema isiklikult hoolitses, põhjustab talle – kui ta tuuakse tagasi üksi – füüsilisi või psüühilisi kannatusi või asetab ta muul viisil talumatusse olukorda, või

ii) sel põhjusel, et hariliku viibimiskoha riigis kantakse lapse eest hoolt ja pannakse ta kas üksi või koos emaga varjupaika, mis näitaks, et on tõsine oht selle sätte tähenduses, et lapse tagasitoomine põhjustab talle füüsilisi või psüühilisi kannatusi või asetab ta muul viisil talumatusse olukorda, või siis

iii) sel põhjusel, et laps, kellel ei ole kehtivat elamisluba, satub talumatusse olukorda selle sätte tähenduses?

4. Kas juhul, kui arvestades vastust kolmandale küsimusele, on 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 13 esimese lõigu punktis b nimetatud keeldumisaluseid võimalik tõlgendada nii, et lapse tagasitoomine võib põhjustada talle füüsilisi või psüühilisi kannatusi või asetada ta muul viisil talumatusse olukorda, tuleb Brüsseli IIa määruse artikli 11 lõiget 4 koostoides liidu põhiõiguste harta artiklis 24 ja selles määruses kasutatud mõistega „lapse huvid“ tõlgendada nii, et olukorras, kus ei lapsel ega emal ei ole lapse hariliku viibimiskoha riigis kehtivat elamisluba ning neil ei ole seega ei õigust sellesse riiki siseneda ega seal elada, peab lapse hariliku viibimiskoha riik tegema piisavad korraldused, et tagada lapse ja tema ema seaduslik viibimine [lk 14] kõnesolevas liikmesriigis? Kas juhul, kui lapse hariliku viibimiskoha riigil on niisugune kohustus, tuleb liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõtet tõlgendada nii, et riik, kes lapse üle annab, võib selle põhimõtte kohaselt eeldada, et lapse hariliku viibimiskoha riik täidab neid kohustusi, või nõuavad lapse huvid, et hariliku viibimiskoha riigi asutustelt saadakse täpsustusi konkreetsete meetmete kohta, mis on lapse kaitseks võetud ja võetakse, et liikmesriik, kes lapse üle annab, võiks eelkõige hinnata, kas need meetmed on lapse huve arvestades piisavad?

5. Kas juhul, kui lapse hariliku viibimiskoha riigil ei ole eespool, neljandas eelotsus küsimuses nimetatud kohustust võtta piisavad meetmed, tuleb 1980. aasta konventsiooni artiklit 20 põhiõiguste harta artiklist 24 lähtudes eespool, kolmanda eelotsuse küsimuse punktides i–iii nimetatud olukordades tõlgendada [lk 15] nii, et see artikkel on lapse tagasitoomisel takistuseks, sest

võib asuda seisukohale, et lapse tagasitoomine on selle sätte tähenduses vastuolus inimõiguste ja põhivabaduste kaitse aluspõhimõtetega?

TÖÖDOKUMENT